

Bolnavii (stânga) cer ajutor lui Asklepios (centru) fiilor săi Machaon și Podalir (Telesphor lipsește) și fiicelor Hygeea, Panaceea și Epione (Placă votivă de la Muzeul Național de Arheologie Atena. (Citat din R. Iftimovici, „Istoria Medicinii”, Vol. I)

Dr. Vasile SÂRBU¹

Dr. Dan MISCHIANU²

FEMEIA ÎN RĂZBOIUL DE REÎNTREGIRE³

Pare paradoxal, dar când vorbim despre cartea de aur a celor ce au îngrijit de sănătatea militarilor și civililor din timpul acestui război, ar trebui chiar să începem cu un capitol intitulat “Femeia în Războiul de Reîntregire”.

Înclinațiile femeilor pentru îngrijirea semenilor sunt cunoscute încă de la apariția ființei umane, pentru că, biologic femeile își îngrijesc pruncii și îngrijesc în general pe suferinzi, pe părinți și pe bunicii ajunși la bătrânețe mai mult decât o fac bărbații. Dacă ele au fost dăruite cu arta preparării hranei celorlalți membri ai familiei, tot ele au preparat și lecurile. Era firesc să deprindă încă din timpuri imemorabile tainele preparării ceaiurilor tămăduitoare, să mângâie pe suferinzi, să panseze o rană, să aline o suferință, să calmeze cumva o durere, fie ea fizică sau sufletească. În medicina sacerdotală greacă, părintele nostru al medicilor, Asklepios, avea șase copii, fiecare ocupându-se de o ramură a medicinei. Avea cei drept trei băieți ce se ocupau de ce era mai greu, cel puțin în aparență, Machaon de Chirurgie, Podalir de bolile interne și Telesphor de convalescențe. Dar cele trei fete, cred că erau mai importante,

căci Hygeea se ocupă de igienă, deci de toată medicina preventivă, iar Panakeea era patroană a tuturor leacurilor din lume, ca să nu mai vorbim că Epione era cea care se ocupa de calmarea durerilor ("Sedare dolorem divinum est"). Hipocrate, deși era bărbat, le-a recunoscut meritele când a scris

Regina Maria pe front

celebrul lui Jurământ, căci acolo se jură pe Apollo, ceea ce era firesc fiind tatăl lui Asklepios și fiind zeul suprem al medicinei, ca și pe fiul său Esculap, dar dintre cei șase fii ai lui Asklepios (Esculap la romani), introduce în Jurământ doar două fete, pe Hygeea și Panaceea ("Jur pe Apollo...pe Esculap... ,pe Hygeea și Panaceea"...).

Hipocrate a înțeles rolul factorului afectiv în terapiile epocii sale ca și îndemânarea lor în prepararea de "fierturi", ceaiuri, unsoare, în extragerea de corpi străini, în bandajarea cu delicatețe a rănilor, dar mai ales era cunoscută căldura lor sufletească, cuvântul soră din limba română, ca sens vindecător fiind intraductibil în alte limbi, pentru că are un sens special și inegalabil între profesiunile îngăduite pământenilor.

Femeile sanitare au fost prezente și în războaiele din epocile trecute, chiar dacă fiind multe au rămas neștiute. Dar cronicarii vorbesc despre mătușa lui Ieremia Movilă, Vârlăneasa din Corni, care vindeca rănilor oștenilor, iar din timpul lui Brâncoveanu ne-a parvenit relatarea că "femeile valahilor pretend a cunoaște mai simple și mai practice leacuri pentru vindecarea bolnavilor care mor", iar iatroistoriograful P. Samarian, spune că "Nu bărbații, ci femeile îndeplinesc munca de doctor" referindu-se la Evul Mediu Românesc.

Era firesc ca soțiile marilor demnitari din războaiele moderne să îngrijească răniții, căci la fel a făcut și Doamna Bălașa, soția lui Constantin Brâncoveanu și Elina, soția lui Matei Basarab și Roxandra, sora lui Nicolae Mavrocordat (soția lui Matei Ghica).

Colonelul farmacist Iugulescu amintește și de femei mai puțin celebre prin numele soților care vindecau răniții, cum ar fi Caterina Ziegler din Câmpulung Muscel sau Anica Rasti, soția doctorului Hailain, sau spițeresele Ilinca (28 aprilie 1794), Anica (10 martie 1811), din București care cerea cuvenții bani pentru că îngrijise 16 ofițeri ruși).

Carol Davila a menționat cunoștințele empirice ale fiecărei mame în folosirea plantelor medicinale. Au

rămas în istorie primele noastre infirmiere laice, din timpul Războiului Crimeii (1854-1856) conduse de Florence Nightingale (originală din Anglia, citată de Valeriu Bologna).

Femeile din întreaga lume au căpătat un rol recunoscut abia după Conferința de la Geneva din 1864, care a fundamentat

înființarea Crucii Roșii, cu scopul ajutorării răniților de pe front, dar și a refugiaților, prizonierilor, orfanilor, invalizilor de tot felul.

România a aderat la această convenție în 1874. În Războiul de Independență, Crucea Roșie din România a îngrijit numeroși răniți. A fost celebru "Spitalul Doamnelor din Iași", instalat la Turnu Măgurele, unde femeile cu pricepere îngrijeau răniții aduși din Bulgaria.

În Războiul de Reîntregire, numeroase femei din înalta societate, multe soții de personalități, au luat exemplul Reginei Maria și au îngrijit răniții sau bolnavii de pe front.

Ca exemplu am putea cita pe Olga Sturdza, Maria Balș, Clotilda Averescu, Constanța Cantacuzino, Marion Racoviță, Ecaterina Filipescu, Gabriela Duca, Collette Plagino (doamnă de onoare a Reginei Maria) și multe altele.

Unele au plătit cu viața acest curaj. În timpul Marelui Război s-au înrolat ca voluntare mii de femei, capabile să meargă până la sacrificiul vieții pentru îngrijirea bolnavilor și răniților. Numărul voluntarelor de Cruce Roșie care au pierit în acest Război este apoximat prin termenul de "mii de voluntare". Dar în aceste împrejurări și-au pierdut viața medicii femei: Victoria Celăreanu, Alexandrina Avramescu, Elena Vicol și studentele: Beatrice Apostol și Lucia Polihron. Dintre femeile doctori de pe front vom remarca pe Lucreția Troteanu, care a condus Spitalul din Hârlău, Caterina Anastasiu - care a înființat un spital temporar la Școala de Fete nr. 2 din Tecuci, unde a îngrijit cu devotement bolnavii de tifos exantematic, fiind și președinta Crucii Roșii din Tecuci, Suzana Caragyane - a îngrijit cazuri contagioase la spitalele de pe front, în epidemia din 1917, Elena Ciuski - a îngrijit răniții ajunși și staționați în gara Titu, unde se înființase un spital de etapă sau măcar o infirmerie, dar răniții ajungeau aici și trebuiau îngrijiți.

Spitalul de Campanie de la Coșofenești, 1917 (Sursă: marelerazboi.ro)

Mai amintim pe Alexandrina Dumitrescu, Eugenia Vasili, Margareta Țintă și Tereza Savini-Castano, Frieda Ackerman, Farmacistele Hana Poliacova și Suzeva Kuper cu formațiunile de pe front, de Cruce Roșie, sau misiunile medicale din Franța, Anglia și Rusia.

Munca lor nu este ușor de descoperit, dar trebuie să fi fost excepțională din moment ce numai în primele șase luni de război în 1916 am avut cam 100.000 de răniți, iar în prima jumătate a anului 1917 cam tot 100.000 de răniți și bolnavi.

Este curios că femeile atât de pliate pe profesia medicală nu au fost admise în facultățile de medicină o perioadă foarte lungă, atât la noi cât și în alte țări. Abia în 1884, avem prima româncă licențiată în medicină, Maria Cutzarida-Crătunescu.

Dragostea femeilor pentru cei suferinzi este fără asemănare. Și cum dacă dragoste nu e nimic nu e, nici noi nu putem să ne imaginăm acest război fără

femeile venite efectiv să lupte pe front, adică să lupte cu rănilor și cu moartea adusă de nevăzutele cartușe microbiene și virale.

THE WOMAN IN WORLD WAR I

Abstract: Women had always been inclined to nurse the members of their families and not only. Hypocrates understood the role of women in the preparation of certain types of curing tea and nursing the wounds of the sick people. The Romanian chroniclers gave accounts of the role of women in taking care of the sick. Carol Davila mentioned the contribution of mothers in the use of curing plants. In WWI, many volunteer Romanian women sacrificed their lives to nurse the sick and wounded.

Keywords: WWI, the Red Cross, women, medicine.

NOTE

[1] Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România.

[2] Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România.

[3] Pagini din volumul *Codex aureus medicorum* apărut la Editura RAO, dedicat celor 400 de medici, farmaciști și studenți care au murit în Primul Război Mondial.